

Innovatief ontwerp De Noordster

Basisschool in multifunctioneel, duurzaam gebouw

In De Noordster in het Groningse Zuidhorn huizen twee basisscholen, een sporthal en allerlei andere organisaties onder hetzelfde dak. 'De wereld in het klein.'

Annemarie Beukema-Kars is in haar nopjes. Vanuit haar directeurskamer met uitzicht op enkele ingangen van haar school kijkt ze trots om zich heen. Sinds september zit basisschool De Borgh in een heerlijk fris nieuw jasje. Hier brengen geestelijk beperkten van de in pandige drukkerij De Zijlen de koffie rond en ze vervangen toiletrollen. Beukema-Kars geniet van het open contact met de andere gebruikers van het gebouw en van de ruimte. Ze trekt haar schouders even op en laat ze met een opgeluchte zucht weer vallen: 'Véél meer ruimte.'

Vanuit een vervallen schoolgebouw verhuisde De Borgh naar De Noordster in het Groningse dorp Zuidhorn. Die gloednieuwe stek deelt De Borgh met de christelijke basisschool Het Anker, de Kinderpraktijk Groningen-Zuidhorn voor fysiotherapie, Studio Stap voor kinderbeweging, een sporthal, kinderopvang SKSG en drukkerij De Zijlen, een dagbesteding voor geestelijk beperkten. Dat klinkt misschien vol en druk, maar dat is het juist niet. De Noordster kent bijvoorbeeld geen ouderwetse gangen, maar open speel- en leerpleinen. Het licht hoeft er bovendien bijna nooit meer aan dankzij de vele ramen en lichtreflecterende betonnen schermen aan de buitenkant van het gebouw.

Hoe dat allemaal werkt, kunnen de kinderen zelf op de muren lezen. Grote borden aan de wand vertellen waar de energie van de driehonderd zonnepanelen op het dak naartoe gaat en hoe de ventilatie je binnen prettig en gezond laat voelen. De twee-onder-een-kaprelatie met de christelijke basisschool Het Anker vinden de leerlingen, ouders en kinderen van De Borgh fijn. Op school ontmoeten ze nu dezelfde vriendjes als buiten op straat en leraren kunnen elkaar vakinhoudelijk helpen in de gezamenlijke personeelsruimte van De Noordster.

Samen ontwerpen

Het project had natuurlijk wel wat voeten in de aarde. Al in 2007 kwam de gemeente op het idee van een gezamenlijk gebouw voor verschillende partijen. Twee basisscholen wilden verhuizen en er was een nieuwe sporthal nodig. Kon dat allemaal niet samen onder één dak? Het plan rolde zich langzaam uit met de hulp van kwartiermaker Onno Damen van adviesbureau ICS adviseurs. Dat begon met een brainstormsessie, waarbij iedereen uit het dorp werd uitgenodigd om mee te denken. Ook drukkerij De Zijlen en de Kinderpraktijk kwamen toen kijken en sloten zich later aan. Vervolgens brak een periode aan van veel praten. 'Voor we begonnen na te denken over het stapelen van stenen, wilden we allereerst de samenwerking op gang brengen', zegt kwartiermaker Damen.

Omdat de scholen niet helemaal samengingen, maar alleen hun huisvesting wilden delen, was het belangrijk dat de identiteit van de scholen goed overeind bleef. Beukema-Kars: 'We moesten elkaars visie aftasten. Dat komt vooral neer op luisteren. Wat verstaat iedereen onder zo'n gezamenlijk gebouw?'

Kinderopvangorganisatie SKSG had al ervaring met samenwerken binnen brede scholen in de stad Groningen en vervulde een kartrekkersrol. Ook andere partijen

zagen de win-winsituatie. Beukema-Kars: 'Enthousiasme is besmettelijk.' Toch bleef de samenwerking spannend toen het ontwerp en de bouw van De Noordster dichterbij kwamen. Welk deel van het gebouw was van wie? En wat werden gezamenlijke ruimtes? Het eerste plan om de sporthal in het midden te plaatsen, verdween van tafel. Dat zou het gebouw te veel in tweeën splitsen. SKSG sprak bovendien de wens uit om in het hart van het gebouw te komen. Dat voelde voor iedereen goed: de opvang in het midden. De jongste kinderen zitten nu op de begane grond, met daarboven de middenbouw en de bovenbouw.

Duurzaamheid

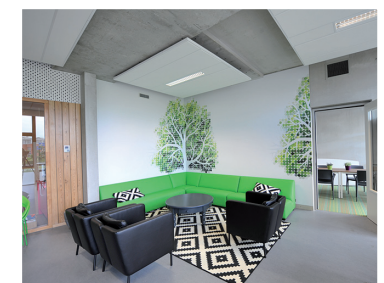
Om de kosten voor het gebruik van de Noordster nog lang betaalbaar te houden, ontwikkelde Jan Willem Van Kasteel van ICS adviseurs het gebouw zo slim mogelijk. De betonnen schermen aan de buitenkant van het gebouw zorgen voor veel licht en optimale ventilatie én ze houden overbodige warmte van de zon tegen. Zelfs in het koude Nederland gaat in scholen vaak meer energie naar koeling dan naar verwarming. Van Kasteel: 'Je krijgt toch elke dag dertig kachelletjes de klas in.'

Andere bouwkundige slimmigheden die De Noordster duurzaam maken: warmte- en koudeopslag, zonnepanelen, driedubbelglas en vloerverwarming. Het vele beton, waar sommige kinderen nog wel even aan moesten wennen, houdt bovendien goed de temperatuur vast en maakt onderhoud en schoonmaak gemakkelijk. Van Kasteel is vooral trots op de uitlegborden voor kinderen, waar vakken als rekenen en aardrijkskunde op verder kunnen bouwen. 'Als de kinderen nu de zon zien schijnen, denken ze aan waar die energie heen kan.'

Maar het belangrijkste duurzame aspect van De Noordster is het gebruik van de vierkante meters. Al die verschillende functies onder één dak zorgen voor veel minder leegstaande ruimtes en overbodige buitenmuren. Tot tien uur 's avonds worden de sporthal en de pleinen gebruikt door sportverenigingen of andere organisaties, zoals een bridgevereniging voor ouderen.

Dat heeft een maatschappelijke waarde voor de buurt en vergemakkelijkt allerlei vormen van samenwerking. Laatst opende De Noordster de Kinderboekenweek in de sporthal met 600 kinderen. De twee basisschooldirecteuren en de leider van De Zijlen deden allemaal hun woord op het podium. Beukema-Kars: 'Het is dan niet 'jij doet dit' en 'jij doet dat', maar 'waar kun je elkaar vinden?''

Kinderen en cliënten van De Zijlen leren elkaar zo bovendien op een natuurlijke manier kennen. Laatst legden de kinderen van SKSG de treinrails, die ze door de hele binnenkomsthal hadden gebouwd, aan de kant omdat iemand van De Zijlen er langs moest met een rollator. Daar wordt Beukema-Kars blij van. Een ander groot voordeel van de nieuwe burens is dat De Zijlen, met hulp van de conciërges van de twee scholen, ook het beheer van De Noordster verzorgt. Beukema-Kars: 'Geweldig. Zo heb ik weer tijd voor de dingen die ik het leukst vindt aan mijn werk.'

Tekst:
Katja Keuchenius

Fotografie:
Aangeleverde foto's

Trend

De Noordster is niet de eerste Brede School van Nederland. Damen ziet dat steeds meer scholen de waarde inzien van samenwerken en het delen van voorzieningen. Een gebouw met genoeg plek voor alle kinderen uit de buurt maakt het schoolstelsel ook flexibeler. 'Als de ene school groeit en de andere krimpt, kun je dat binnen het gebouw gewoon opvangen.'

De gedeelde personeelsruimte brengt leraren van De Noordster op vruchtbare momenten bij elkaar, zoals bij de koffie. Leraren kunnen elkaar verder helpen en naschoolse activiteiten breiden zich gemakkelijk uit. Beukema-Kars: 'Maar als je niet wil, hóéf je elkaar niet tegen te komen. Je kunt ook op je eigen afdeling blijven.' Dat geldt ook voor de ouders en kinderen. Om een gevoel van kleinschaligheid te behouden, kreeg de Noordster veel ingangen en trappenhuisen. Zo blijft de omgeving voor iedereen veilig en herkenbaar en lopen er geen honderden kinderen over dezelfde trap.

Beukema-Kars waardeert ook de samenwerking met andere organisaties in De Noordster, zoals de kinderfysiotherapie of Studio Stap. Ze noemt De Noordster 'de wereld in het klein' en raadt andere scholen aan om ook verbinding te zoeken met instanties uit de buurt die te maken hebben met kindontwikkeling. 'Met één groot team, in plaats van een versnipperde samenleving, krijg je veel meer keuzemogelijkheden.'

Prioriteiten in duurzaam ontwerp

De Noordster is niet alleen duurzaam vanwege gadgets als zonnepanelen en driedubbelglas. De ontwerpers benutten alle vierkante meters én de educatieve waarde van het gebouw, met uitlegborden voor kinderen. ICS adviseurs stelde ook duidelijke prioriteiten in het ontwerp. Ze begonnen met het bouwkundig optimaliseren van licht en warmte. Daarna werd pas nagedacht over installaties zoals ventilatie en verwarming. Van Kasteel: 'Die dienen tenslotte alleen maar om te compenseren.'

De exploitatiekosten voor de gebruikers stonden voorop. Niet alleen de energierekeningen, maar ook het onderhoud en de schoonmaak moeten nog decennialang betaalbaar blijven. Investeringskosten bleven ook binnen het budget, maar werden nauw gekoppeld aan betaalbare duurzaamheid.

Brede School begint met samenwerken

- Het is een valkuil om te snel te denken aan oplossingen en huisvesting. Laat je eerst **inspireren** door artikelen, lezingen en bezoeken aan andere projecten. Dan zie je ook hoe je het níét wilt.
- Samenwerken gaat om **communiceren**. Blijf luisteren en benoem waar het schuurt. Spreek verwachtingen uit, praat vanuit waarden en ga bij elkaar langs.
- Betrek de **gemeente** of zelfs de wethouder van onderwijs erbij. In de stuurgroep van De Noordster namen de gemeente, de schoolbesturen en SKSG in gezamenlijkheid besluiten.
- Creëer een zo groot mogelijk **draagvlak**. De Noordster stuurt nu een nieuwsbrief naar alle bewoners van Zuidhorn.